

Бондарчук Анна Сергіївна,
здобувач докторантури та аспірантури
Національної академії внутрішніх справ

ПОШИРЕНІСТЬ І ДИНАМІКА ЗРОСТАННЯ ПОГРОЗИ АБО НАСИЛЬСТВА ЩОДО ЖУРНАЛІСТА ЯК ПІДСТАВА КРИМІНАЛІЗАЦІЇ: МІЖНАРОДНИЙ АСПЕКТ

Напевно всі знають вислів Н. М. Ротшильда: «Хто володіє інформацією – володіє світом». На сьогодні інформація здійснює необмежений вплив на різноманітні сфери життєдіяльності людини, так, ще Томас Джефферсон зазначав: «... якби мені довелося вибирати, мати нам уряд без газет чи газети без уряду, я не вагаючись віддав би перевагу останнім» [8, с. 134].

Однак, на сьогодні за даними організації «Reporters without borders, for freedom of information», за період 2013 р. – першій половині 2016 р. в світі було вбито 242 журналіста, більше 165 знаходяться зараз в ув'язненні [6].

Минулого року вважалося у всьому світі, що 2017 р. був найбільш смертоносним для засобів масової інформації у порівнянні з попередніми 14 роками, (зокрема, окрім 56 журналістів, чия смерть була явно пов'язана з їх роботою, у RSF знаходиться в процесі розслідування більше 10 інші випадків), однак це виявилось далеко не так. Згідно з даними журналу Reporters Without Borders (RSF) у зв'язку з професійною діяльністю за перші дев'ять місяців 2018 р., було більше вбито журналістів, ніж у всьому 2017 р. На 1 жовтня 2018 р. було вбито 56 журналістів, що на 55 % більше, ніж в минулому році. Більше половини були вбиті в зонах військових дій [9].

Згідно з дослідженням, проведеним організацією «Reporters without borders, for freedom of information», яка щорічно публікує Індекс свободи преси, в Україні право свободу слова та друку дотримується, але із серйозними порушеннями. Так, у списку з 180 країн в 2018 р. наша держава опинилася на 101 місці. У 2017 р. Україна займала 102 місце, а в 2016 р. – 107 [5].

Крім того, хотілося б відзначити, що число жорстоких нападів на журналістів навіть в розвинених державах, зокрема в Німеччині зростає в порівнянні з попередніми роками. Так, після реєстрації 39 випадків нападів на журналістів в 2015 р. цей показник впав до менш 20 в 2016 та 2017 р., натомість у 2018 р. кількість нападів

суттєво збільшилася (про що повідомляється в засобах масової інформації – MDR, Der Spiegel, Watson online, BuzzFeed Germany, ARD und Funke). Німецький відділ організації «RSF Germany» клопоче перед органами влади гарантувати безпеку та підтримку у професійній діяльності представникам засобів масової інформації [1].

Загальна декларація прав людини 1948 р. проголосила право на свободу переконань і на вільне їх вираження, яке включає в себе свободу безперешкодно дотримуватися своїх переконань та свободу шукати, одержувати і поширювати інформацію і ідеї будь-якими засобами і незалежно від державних кордонів (ст. 19) [7].

Конвенція про захист прав людини і основних свобод від 4 листопада 1950 р. також передбачає, що «кожен має право на свободу дотримуватися своїх поглядів, одержувати і розповсюджувати інформацію та ідеї без втручання з боку державних органів і незалежно від державних кордонів..., здійснення цих свобод може бути пов'язане з формальностями, умовами або обмеженнями або санкціям, що встановлені законом, який є необхідним в демократичному суспільстві [2]. Аналогічні положення містяться в Міжнародному пакті про економічні, соціальні і культурні права [3], а також в Міжнародному пакті про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 р. [3].

Комітет міністрів Ради Європи у Рекомендації № R (96) 4 «Про захист журналістів за умов конфліктів і тиску» (ухвалена 3 травня 1996 р. на 98-й сесії), зазначив, що в демократичному суспільстві свобода засобів масової інформації та вільне й безперешкодне здійснення журналістами їхніх функцій важливе, зокрема, для інформування громадськості, вільного формування й вираження думок та ідей, а також для перевірки діяльності органів державної влади. З огляду на це Комітет міністрів Ради Європи рекомендував національним урядам керуватися у своїй діяльності та політиці основними принципами, що стосуються захисту журналістів, котрі працюють за умов конфліктів і тиску, викладеними у Додатку до згаданої вище Рекомендації, а також застосовувати їх без обмеження й дискримінації за будь-якою ознакою до іноземних і місцевих журналістів.

Так, держави-члени Ради Європи мають дати вказівки своїм військовим і поліцейським силам надавати журналістам необхідні та достатні захист і допомогу, якщо вони їх потребують, і ставитися до них, як до цивільних осіб.

Крім того, за умов конфліктів і тиску держави-члени Ради Європи повинні розслідувати інциденти з порушенням фізичної недоторканості журналістів, що відбулися в межах їхньої юрисдикції. Їм слід піддавати належному розгляду повідомлення журналістів, ЗМІ й професійних організацій, які привертають увагу до таких інцидентів, і, за потреби, вживати всіх відповідних подальших заходів. Держави-члени Ради Європи мають застосовувати всі необхідні засоби, щоб притягти до відповідальності тих, хто стоїть за цими порушеннями, незалежно від того, планувались, заохочувались чи здійснювались вони особами, які належать до терористичних або інших організацій, особами, які працюють на уряд чи інші органи державної влади, або ж особами, які діють на власний розсуд.

Саме з цією метою у Верховній Раді України був зареєстрований, а згодом і прийнятий відповідний законопроект, яким вносяться зміни до КК України та посилюються гарантії законної професійної діяльності журналістів (Закон України № 421-VIII від 14 травня 2015 р. «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення гарантій законної професійної діяльності журналістів»). Із внесенням до КК України відповідних змін та передбаченням спеціальних кримінально-правових норм про відповідальність за посягання на професійну діяльність журналістів (погроза або насильство щодо журналіста (ст. 345-1), умисне знищення або пошкодження майна журналіста (ст. 347-1), посягання на життя журналіста (ст. 348-1), захоплення журналіста як заручника (ст. 349-1).

Список використаних джерел

1. Clear increase in violence against journalists in Germany in 2018. Reporters without borders for freedom of information [Electronic resource]. URL: www.rsf.org/es/noticias/alemania-incremento-de-la-violencia-contra-los-periodistas-en-2018.
2. Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms d.d. Nov. 4, 1950. Access from legal reference system «ConsultantPlus».
3. International Covenant on Civil and Political Rights d.d. Dec. 16, 1966. Access from legal reference system «ConsultantPlus».
4. International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights d.d. Dec. 16, 1966. Access from legal reference system «ConsultantPlus».

5. More journalists killed in first nine months of 2018 than in all 2017 Reporters without borders for freedom of information [Electronic resource]. URL: www.rsf.org/en/ukraine (date of access: 30.10.2018).

6. Press freedom index [Electronic resource]. URL: www.rsf.org (date of access: 18.07.2016).

7. The Universal Declaration of Human Rights: adopted and proclaimed by the UN General Assembly on Dec. 10, 1948. Access from legal reference system «ConsultantPlus».

8. Vermeil C. Respect for the judiciary: the media and the courts in the United States // Constitutional law: East European review. 2002. № 1. C. 134–141.

9. World Press Freedom Index. Reporters without borders for freedom of information [Electronic resource]. URL: www.rsf.org/en/news/more-journalists-killed-first-nine-months-2018-all-2017.